

Nakonec jen stačí

Rozhovor s předním německým spisovatelem **WILHELMEM GENAZINEM**, jemuž vyšel první český překlad, o tom, co může být v životě štěstí, či o konzumním tlaku, který je na současného člověka vyvíjen.

být sám sebou

JITKA NEŠPOROVÁ

Letos oslavil sedmdesátiny a dočkal se prvního českého překladu, který do Prahy přijel na pozvání Goethe Institutu osobně představit. Román Deštník pro tento den vydalo nakladatelství Mladá fronta. V Německu patří ke špičkám současné literatury. Roku 2004 Wilhelm Genazino obdržel nejvyšší literární ocenění udělované v rámci německého jazykového prostoru – Cenu Georga Büchnera, která ho staví po bok Maxe Frische, Güntera Grasse, Heinricha Bölla či Elfriede Jelinekové. Cena existuje už devadesát let a v současnosti je spojena s finanční odměnou ve výši padesát tisíc eur.

Doslov k českému vydání Deštníku pro tento den je nadepsán Příběhy každodenního šílenství. Odpovídá tato charakteristika?

Šílenství? To je trochu přehnané. Raději bych tam viděl „příběhy každodenní rozpolcenosti“. Všichni lidé hned nejsou šílení jen proto, že je něco irituje. Ani hrdina mé knihy není šílený, má jen jistou zálibu ve vlastním zmatení. Možná proto připadá autorovi doslovu šílený. Normálně lidé nebývají rádi, když jsou zmatení, ale má postava pocituje určité potěšení z toho, že má lehké iritace, že si různě vymýšlí pro vlastní pobavení, a v tomto smyslu je tedy rozpolcená.

Přesto: čtenář může nabýt dojmu, že vašim postavám život někdy připadá nesnesitelný. Ale i vaše postavy chtějí být šťastné, ostatně hledání štěstí ve svých knihách tematizujete. Co je pro vás štěstí?

Mimo jiné vydařený den. Když je

den u konce a člověk může s ulehčením vydechnout, s vděčností, že se setkal s tolika radostmi a s takovou krásou, aniž se stalo něco mimořádně důležitého. Nenašel váček plný peněz, nespadol ze schodů, děly se jen samé normální věci. To je štěstí, nic jiného než normální věci.

Pociťujete v dnešní společnosti nátlak ke „konzumnímu štěstí“?

Řekl bych možná jen tlak, nátlak už mi zavání diktaturou. Ano, jistý tlak je patrný. To tu dříve nebylo, celé průmyslové odvětví, které bez ustání nabízí zábavu. Jedno kde, jedno jak, ať už je to dovolená, nové auto, nové oblečení, ustavičně je tu na dosah nějaký příslib štěstí. V tomto smyslu je to nepochybně velký tlak, který v posledních dvaceti letech výrazně zesílil, tedy každopádně v Německu.

Jak se tomu člověk může bránit?

Filozoficky řečeno, zůstane-li sám sebou. Nebude-li poslouchat, co nám tito našeptávači ustavičně kážou: Udělej to, jdi tam, kup si tři opice a jednoho papouška, všechny ty jejich příkazy. Člověk by měl prostě čas od času udělat to, co zkouší i můj hrdina, když si přičichne ke své košili, aby se ujistil, že je sám sebou, a byl za to rád. To nakonec stačí.

Protagonisté vašich knih jsou často outsiders, kteří se nechcejí vřadit do hlavního proudu ve společnosti a systematicky si vytvářejí strategie, jak přežít po svém. Pro hlavního hrdinu románu Deštník pro tento den je touto strategií melancholie a humor, nemýlím se?

Jistě, melancholie a humor hrají důležitou roli a potom ještě to, čemu se říká eskapismus, tedy potřeba pr-

chat, i když tento útek trvá jen velmi krátce. Připomíná mi to lesní zvěř: srna, která prchá z paseky, protože ji něco vyrušilo.

Také jste si vy osobně vypracoval nějakou strategii přežití?

Ano, a hodně souvisí se způsobem chování zvířat. Nejen srn, ale i zajíců... Tedy: tiše sedět, natahovat uši a poslouchat, co se děje kolem. Bohužel jsem velmi citlivý, když například kolem mě procházejí opilci, už jen to mě irituje. Potom jeden z nich zakopne nebo upustí lahev od piva, to je mi velmi nepříjemné, přestože se mi přitom vůbec nic nestane, vůbec se mě to netýká. Ale mě to ruší a říkám si, to není právě idyla, kterou potřebuju.

Cítíte se v takových chvílích rozpolcen?

Přesně tak. Dnes ráno jsem si například vzpomněl na jednu českou autorku, kterou jsem s nadšením četl v šedesátých letech – na Věru Linhartovou, která dnes už nepublikuje. I ona má podobné rozpolcené postavy. Jedna z jejích knih se jmenuje Rozprava o zdvižích, to si ještě pamatuji, výtečná kniha. Rozporuplnost je naším tématem pravděpodobně i proto, že moderní společnosti již nedovolují nějaký větší útek, neumožňují jej. Člověk by musel – já

vůbec nevím, co by musel, aby mohl opravdu uprchnout! Už není kam. Utečete-li odtud, dostanete se jen do jiné země, kde se setkáte s tímtež. Bude tam sice jiný jazyk, ale všude je metro, supermarkety, po večerech všichni popíjejí pivo a pak se jde spát, a ti lidé si připadají šťastní. Je to svým způsobem uzavřený svět.

V Deštníku pro tento den jste výstižně vylíčil svět člověka, který chce žít stranou moderní společnosti, odmítá to, co jste nazval materiální kult a zážitkový proletariát, zároveň na tom ale parazituje. Příležitostně se žíví testováním polobotek, profituje tedy z luxusu, který prosperuje, vydělává si ve jménu neexistujícího Institutu pro umění paměti a zážitku. Člověk se tedy nemůže vymanit z prostředí, v němž žije. Tím trpí naše společnost?

Obávám se, že je mezi námi mnohem více exemplářů té druhé sorty lidí, kteří se dokážou sto procentně identifikovat, kteří milují své auto, milují svou dovolenou a svoji vilu. Všechny tyto sto procentní manifestace štěstí můj hrdina odmítá, protože jinak by si nemohl užívat tuto ambivalenci, o níž jsme už mluvili. On v těchto rozmarech a drobných útečích nachází potěšení.

To mi připomíná závěrečnou scénu z vaší knihy, v níž se hlavní protagonista odvrací od davu na náměstí, kde se odehrávají slavnosti léta a všichni čekají na velkolepou laserovou show. Jeho pohled putuje k balkonu, kde si malý chlapec buduje skryš, a on jej přitom vnímá jako pokračovatele svého pohledu na život. To je optimistický závěr. Přesto býváte často označován za pesimistu, tomu nerozumím...

Ani já tomu nerozumím. Říkáte to správně, chlapec si na balkoně postaví z dek malou skryš, kterou nemyslí vážně, protože je spokojený s mámou a se svým okolím. Máma tomu díkybohu rozumí – vždyt' by také mohla přijít a říct: Co to má znamenat? Rychle všechno uklid! Ale to našťěstí neudělá, dopřeje chlapci tento báječný malý útek. On na jedné straně žije společně s matkou, otcem a možná má i sourozence, ale je tu také balkon s vlastní skryš, kterou si postavil a kam nemá přístup nic z vnějšího světa. V tom vidím takřkajíc výhru tohoto útěku.

Vy osobně jste strávil dětství v poválečném Mannheimu. Jak na to vzpomínáte?

Mé dětství se odehrávalo ve zpusťošeném světě. Skončila druhá světová válka a město, v němž jsem se

O Praze. „Tolik krásných domů a štítů a desek s nápisy, okamžitě jsem tu vnímal silnou přitažlivost kultury.“ Wilhelm Genazino na půdě pražského Goethe Institutu.

Foto: 2x František Vlček, MAFRA

narodil a vyrůstal, bylo kompletně srovnané se zemí, neexistovalo. Prožili jsme dětství v troskách, což jsme samozřejmě já ani mí kamarádi, s nimiž jsem si hrál, nevěděli. Až později jsme tyto souvislosti pochopili: Aha, domy jsou zničené, protože byla válka. A válka byla, protože ji začali ti šílení Němci. V padesátých letech samozřejmě neexistovala žádná dětská hřiště a naším územím byly celé městské čtvrti. Spousty dětí se celý den přehrabovaly v ruinách a hledaly staré díly z mědi nebo chromu, které nosily do šrotu a dostávaly za ně peníze. A to bylo báječné, mohly si koupit zmrzlinu. Najednou se totiž ve městě objevili Italové, kteří otvírali cukrárny, a my si připadali jako v ráji. Postupně tento strašidelně krásný poválečný svět zmizel. Každé dětství, které následovalo, bylo již takzvaně normální – opět tu byly domy, školy, kostely. Ale teprve tou dobou probíhala v Německu skutečná debata o válce, spousta lidí vytěšňovala vzpomínky. Toto téma opět

nastolila až literatura. Günter Grass napsal několik dobrých knih, v nichž ukázal zběsilost těchto let. To však bylo až v sedmdesátých letech, skoro s pětadvacitiletým odstupem.

Jste městský člověk, do vašeho životopisu se zapsala města Mannheim, Heidelberg a skoro čtyři desítky let žijete ve Frankfurtu nad Mohanem. Nikdy jste to nechtěl jinak?

Ale ano, prožil jsem krátkou epizodu na venkově. Oženil jsem se se ženou, která pocházela ze Schwarzwaldu a nechtěla jít jinam. Snažil jsem se, ale nešlo to. Nemohl jsem chodit každý den na procházky po lesních pěšínách a pozorovat zajíce nebo brouka, který leze přes cestu, a to je všechno. Cítil jsem, že tam nezapadám, postrádal jsem svět velkoměsta, muzeum, divadlo, kino anebo nejlépe tři čtyři kina, pět divadel, aby člověk viděl, co všechno se děje. Lidem na venkově nic takového neschází. Na Zemi opravdu žijí velmi různé typy lidí, tedy zaplat' pánbůh, ale já si tam uvědomil, že patřím do jiného světa, což jsem předtím tak zřetelně nevnímal.

Je o vás známo, že milujete procházky městem. Nejenže si všímáte nenápadných detailů, také si prý zapisujete, co jste odpozoroval nebo co vás napadlo, a tyto postřehy se později objevují ve vašich knihách. Poznámel jste si něco také tady v Praze?

Pochopitelně i tady mám své lístečky, jeden vám přečtu, tohle se mi moc líbí: „Jsou dny, kdy se sotva můžu procházet venku, protože množství narážek na můj vlastní život stěží snáším.“ Člověk si najednou musí myslet, že ostatní o mém životě úplně přesně vědí, což je pochopitelně bláhové, a přesto si to člověk myslí. Přitom mě baví procházet se Prahou – tolik krásných domů a štítů a desek s nápisy, okamžitě jsem tu vnímal silnou přitažlivost kultury. Toto město vždy přitahovalo významné osobnosti, protože je tak zajímavé. Praha, to je zlatý důl.

Čím vás přitahuje Frankfurt, kde žijete?

Byly to vlastně vnější okolnosti, které mě tam přivedly. Po období ve Schwarzwaldu jsme akutně potřebovali peníze, protože jsme se ženou měli dluhy a já jsem jako mladý autor příliš nevydělával. Viděl jsem ale v novinách inzerát, nabízeli místo redaktora, a já byl přijat. Hlavní atrakcí tohoto města samozřejmě byla jeho modernita, ale i brutálnost, to na mě udělalo obrovský dojem. Ovšem opravdu atraktivní pro mě byli městští lidé. Časopis, kde jsem se stal redaktorem, byl satirický magazín, kolem něhož se sdružovalo tolik kreslířů, malířů, spisovatelů... Zkrátka postavy umělců – nemyslel jsem, že takoví lidé opravdu existují! Nakonec jsem

Obálka České vydání Genazinova románu Deštník pro tento den. V originále kniha vyšla roku 2001.

Repro: Mladá fronta

ve městě zůstal z vděčnosti. Jistě, mohl jsem se přestěhovat do Berlína nebo do Mnichova, kamkoli, ale všude bych našel totéž, drahý je život všude. V sedmdesátých letech jsem začal psát romány, které měly úspěch, a já byl zván na čtení a tak jsem vydělával peníze. Postupně se všechno přidávalo jako v pohádce a můj pocit vděku k městu, které mi

to všechno dalo, narůstal. Jednou jsem si říkal, kdo ví, co by ze mě bylo, kdybych se sem nedostal... Zní to jako konstrukce, kterou bychom čekali možná v románu, ale život je někdy jako velký román.

V roce 2004 jste obdržel Cenu Georga Büchnera, nejvýznamnější německé literární ocenění. Je nejvýznamnější i pro vás osobně, nebo byla nějaká jiná cena, které jste si považoval víc, ať už byl důvod jakýkoli?

Ne, je to nejrespektovanější cena v celém německém jazykovém prostoru a pro mě byla důležitá především tím, že jsem díky ní přestal mít strach z tohoto spisovatelského povolání. Předtím mě stále trýznily myšlenky – kdoví, příští knížku možná nebude chtít nikdo číst, budeš chudý jako kostelní myš, ale když potom přišla tato cena a po ní ještě cena Kleistova, pocítil jsem v duši, že se ráno probouzím a strach je pryč. Už se netrápím myšlenkou, co když do tří let nebudu mít vůbec žádné peníze? Nebo když nebudu schopen napsat žádnou další knihu, protože mi to prostě nepůjde? Literární historie překypuje takovým neštěstím! Od té doby jsem však tak opovázlivý, že si říkám, teď už se to stát nemůže. Na to už je příliš pozdě. Na jakékoli neštěstí už je u mě příliš pozdě.

Autorka je germanistka, redaktorka serveru iLiteratura.cz

dovolená
iDNES.cz
TADY ZAČÍNÁ
VAŠE DOVOLENÁ

Právě dnes máme pro Vás
387 500
zájezdů

<p>Egypt 17 790 Kč Hurghada termín: 8 dní od 15.7.13 do 22.7.13 letecky / all inclusive / hotel</p>	<p>Chorvatsko 3 669 Kč Istrie termín: 7 dní od 10.8.13 do 16.8.13 vlastní / bez stravy / apartmán</p>
<p>Itálie 23 790 Kč Lignano - Pineta termín: 8 dní od 6.7.13 do 13.7.13 vlastní / bez stravy / hotel</p>	<p>Španělsko 32 487 Kč Andalusie - Torrox termín: 12 dní od 19.6.13 do 30.6.13 letecky / all inclusive / hotel</p>

Last minute zájezdy najdete na dovolenaiidnes.cz